

Hørings svar

Strategi for Den norske kirke 2022 – 2025

Fra KABB, Kristent Arbeid Blant Blinde og svaksynte v. Øyvind Woie, generalsekretær

Innledning

Etter en grundig gjennomlesning av høringsnotatet er vi overrasket over at mennesker med nedsatt funksjonsevne ikke er nevnt som en målgruppe Den norske kirke vil prioritere og satse spesielt på i strategiperioden.

Vi velger derfor å konsentrere vårt hørings svar rundt disse utfordringene og besvarer ikke spesifikt de andre punktene som etterspørres.

KABB mener funksjonshemmedes rettigheter innen Den norske kirke må være et satsningsområde. Her er det et etterslep som har bygd seg opp over flere år på grunn av manglende bevissthet og innsats.

Den norske kirke jobber hverken målbevisst eller strategisk i møte med de av medlemmene som har en funksjonsnedsettelse.

Etter vår mening er det alvorlig, både for de kirkemedlemmene dette handler om og for kirkens identitet. Når nærmere en halv million medlemmer, helt eller delvis ikke regnes med, så speiler det et kirkesyn som rører ved kirkens sjel; å være fellesskapet der det er plass og rom for alle. Kristi legeme – kirken –menigheten - er ikke hel – den er selv funksjonshemmet.

I møte med mennesker med nedsatt funksjonsevne anerkjenner Jesus at de har rettigheter til å være sammen med ham, bli sett og hørt: Den blinde Bartimeus blir hørt når han roper og skråler frimodig og skingrende, det gis tillatelse til å ødelegge en bygning for at en lam mann skal få møte Jesus, den kortvokste Sakkeus får så mye oppmerksomhet at de andre blir misunnelige, den blødende kvinnen får lov å røre ved Jesu kappe.

Vårt hovedfokus i KABB er mennesker med syns- og lesevansker, men vår erfaring er at mye av den grunnleggende inkluderingsutfordringen er lik - uavhengig av type funksjonsnedsettelse. Det handler om manglende kunnskap, dårlige holdninger og fordommer, og manglende vilje til å prioritere tilrettelegging og bistand til inkludering.

Bakgrunn

I høringsnotatet blir det slått fast at Den norske har et godt grunnlag med det utgangspunktet en har i dag, som et landsdekkende, betjent kirkesamfunn med 3,7 millioner medlemmer. Det er vi helt enig i, men denne posisjonen innebærer også et stort ansvar for at ALLE kirkens medlemmer blir inkludert og regnet med:

- Ifølge norsk statistikk lever om lag 15 % av kirkens medlemmer med en eller flere funksjonsnedsettelser – det er over en halv million kirkemedlemmer. Mangfoldet i gruppa er stort og strekker seg over et vidt spekter av funksjonsnedsettelser, aldersmessig og geografisk.
- Opp mot seks prosent har et eller flere synstap, det betyr at omlag 200.000 medlemmer har begrenset tilgang på informasjon, bibel, salmebøker, studielitteratur, litteratur, menighetsblader m.m. og har behov for ulike grader av assistanse ved transport til og deltakelse i kirkelige fellesskap, aktiviteter og tilbud, og f.eks. demokratisk deltakelse ved kirkevalg.
- Hver 10. person over 70 år rammes av aldersblindhet og mister lesesyntet sitt. Tallet øker når befolkningen blir eldre.

Vi har også lest dokumentet fra Kirkemøtet 2020, som presenterer samfunnsanalyser, faktagrunnlag og globalt utblikk, KM 10/20 2020. Her mener vi flere vesentlige trekk ved det norske samfunnets fremtidsutvikling burde vært trukket inn som utfordringer Den norske kirke må møte:

1. Velferdsstatens fremtid
2. Eldrebølgen
3. Arbeidsledighet
4. Bioteknologi

1: Velferdsstatens fremtid

Vi tror livsvilkårene til mennesker med nedsatt funksjonsevne vil være hardt presset i tiden som kommer. En økende eldrebefolkning gir store økonomiske kostnader ved livets slutt, klimautfordringer vil koste samfunnet svært mye, pensjonsforpliktelsene er kostbare - kampen om de offentlige midlene vil hardne til. Å være funksjonshemmet eller få et funksjonshemmet barn i et samfunn der velferdstilbud og oppfølging vil måles opp mot andre

viktige samfunnsformål, vil være svært utfordrende og skape nye og vanskelig etiske og moralske dilemmaer som der Den norske kirkes menneskesyn, teologi og etikk vil bli utfordret.

2: Eldrebølgen

Når befolkningens alder øker, stiger også antallet som må leve med aldersrelaterte, kroniske sykdommer og funksjonsnedsettelse knyttet til blant annet syn, hørsel og bevegelse. Økt livsalder, gir flere mennesker med nedsatt funksjonsevne. Hvordan skal kirken klare å betjene, inkludere og yte kirkelige tjenester til denne gruppen?

3. Arbeidsledighet

Arbeidsmarkedet er i sterk endring. Automatisering, kunstig intelligens og digitalisering øker kravet til arbeidstakerne kunnskap og evner. Et globalt arbeidsmarked dumper produksjonskostnadene. Folk som ikke er skoleflinke eller er funksjonshemmede, vil oppleve et enda større skille. Vi ser allerede i dag en økende langtidsledighet og utenforskap. Funksjonshemmede havner nederst på listen for hvem som er attraktive, antallet unge uføre øker og det er over 100.000 funksjonshemmede som går arbeidsledige og svært mange av dem ønsker å jobbe og bidra. Hvordan skal man gi disse menneskene håp og fremtidsstro?

4 Bioteknologi

Vi snakker om og ser at sorteringssamfunnet er her. De som systematisk utsettes for sortering allerede i dag, er barn med nedsatte funksjonsevne og /eller sykdommer. Gunnar Heiene MF Vitenskapelige Høgskole beskriver konsekvensene av prenatal diagnostikk godt og brutalt i artikkelen : «Funksjonshemming, bioteknologi og menneskesyn: Utfordringer for kristen etikk»

«Før prenatal diagnostikk ble vanlig, var det å få et barn med funksjonsnedsettelse uforutsigbart og uunngåelig. Med de nye teknologiske mulighetene blir det i stadig større grad et bevisst valg fra foreldrenes side som avgjør om barnet skal bæres frem eller aborteres.

Foreldre som ikke vil avbryte svangerskapet eller gå igjennom prenatal testing, kan da bli sett på som uansvarlige eller hensynsløse. Slike holdningsendringer kan i sin tur føre til økt diskriminering av mennesker med funksjonsnedsettelse, fordi de kan bli oppfattet som en byrde for samfunnet og stå i fare for å bli sosialt marginalisert.»

«Kampen for det ufødte liv har stått sterkt i kristne miljøer i Norge, men det er også viktig at vi engasjerer oss for dem som lever liv som er litt annerledes på grunn av fysiske eller kognitive funksjonsnedsettelse. Vi trenger en politikk og en samfunnsutvikling som gjør det mulig – og synlig – at alle kan få et godt liv, uansett funksjonsnivå.»

Opplest og vedtatt

Kirkemøtet har tidligere vedtatt minst en skarp utfordring til offentlige myndigheter knyttet til dette temaet. I sak KM 09/12 *Likeverd, inkludering og tilrettelegging. Mennesker med utviklingshemning i Den norske kirke:*

Pkt 8 *Utfordringer til offentlige myndigheter:*

a. Kirkemøtet vil sterkt framholde samfunnets forpliktelse til å sørge for at de familiene som har barn med spesielle behov, får den hjelp og støtte som de trenger og har rett på. Kirkemøtet oppfordrer Regjeringen til å framskynde arbeidet med å ratifisere FN-konvensjonen om rettigheter til mennesker med nedsatt funksjonsevne, som ble vedtatt i FNs generalforsamling 13. desember 2006 og som Norge har undertegnet.

b. Kirkemøtet ber myndighetene sørge for at helse- og omsorgstjenesten ivaretar den enkeltes rett til fri tros- og livssynsutøvelse (jfr Rundskriv 1 – 6/2009 og brev til fylkesmennene vedrørende implementering av rundskrivet). Kirken skal kunne bidra med kompetanse på dette området.

c. Kirkemøtet går imot forslaget om å innføre tilbud om tidlig ultralyd for alle og slutter seg til Bispemøtets uttalelse om denne saken (BM 13/12) som ble vedtatt i februar 2012. Kirkemøtet vil advare mot en praksis som kan føre til at fostre med Downs syndrom eller tilsvarende funksjonshemninger velges bort ved abort. Dette kan i praksis fungere som sortering av mennesker og rangering av liv. (Enstemmig vedtatt).

Kirkelig konsensus om likeverd og inkludering?

Vi vet at uttalelsene er knyttet til Kirkemøtets vedtak om hvordan Den norske kirke skal betjene og møte mennesker med utviklingshemning. KABB erfarer at det er konsensus i Den norske kirke om at dette vedtaket favner alle mennesker med nedsatt funksjonsevne:

(pkt 8 er utelatt)

1.) Alle mennesker skal ha samme mulighet til å delta og høre til i den lokale kirkes fellesskap som likeverdige medlemmer, uavhengig av funksjonsevne og livssituasjon. Kirkemøtet slutter seg til den prinsipielle forståelsen som kommer til uttrykk i Kirkerådets uttalelse Den norske kirkes betjening av mennesker med utviklingshemning. Likeverd, inkludering og tilrettelegging (sak KR 57/2009). Kirkemøtet ber om at denne uttalelsen legges til grunn for arbeidet i lokalmenigheten, og at dette området synliggjøres i menighetenes og bispedømmenes planer og rapporter. Kirkemøtet framholder dessuten at anliggendet i Strategiplan for samisk kirkelig om rett til eget språk og kultur må realiseres også for mennesker med utviklingshemning innen den samiske befolkningen.

2.) Alle kirkens organer skal sikre at mennesker med utviklingshemning får en reell mulighet til å høre til og delta i sin lokale menighet. De som har problemer med å være i et stort fellesskap, må få tilbud som sikrer deltakelse og tilhørighet på andre måter.

3.) Kirkemøtet understreker den forpliktelsen vi som kirke har til å inkludere familier som får barn med spesielle behov, i menighetenes liv på en likeverdig måte.

4.) For at kirken skal kunne inkludere mennesker med utviklingshemning ut fra deres egne forutsetninger og på en likeverdig måte, kreves det kunnskaps- og kompetanseutvikling på alle nivå i kirken. Kirkemøtet oppfordrer derfor institusjonene som utdanner til kirkelig tjeneste, til å styrke denne tematikken både innen grunnutdanningen og i etter- og videreutdanningen. Kirkemøtet ber om at Kirkerådet tar initiativ til å utvikle opplæringsprogram for menigheter og kirkelig personell som gjør kirken bedre i stand til å inkludere mennesker med utviklingshemning.

5.) Kirkemøtet ber bispedømmerådene om å sikre at menighetene har tilgang til ressurspersoner som kan ivareta veilednings- og kompetanseutvikling for å sikre tros- og livssynsutøvelse for mennesker med utviklingshemning. Denne tilretteleggingen må ivaretas overfor både menigheter og kommuner, og må skje i samarbeid med pårørende, verger og andre som ivaretar interessene til personer med utviklingshemning. Også fellesrådene har et ansvar her. Kirkemøtet ber om at Kirkerådet finner en permanent ordning på nasjonalt nivå for å ivareta det faglige ansvaret for inkludering av mennesker med utviklingshemning.

6.) Kirkemøtet understreker viktigheten av å opprette flere diakonstillinger. Gode personellmessige ressurser er svært viktig for at visjonen om en kirke for alle kan realiseres lokalt.

7.) Kirkemøtet understreker at hver enkelt menighet har ansvar for holdningsskapende arbeid, slik at den enkelte kan bidra til at alle kan delta i det kristne fellesskapet.

Vi ser i veiledningsheftet «Trosopplæring og konfirmasjon med like muligheter for alle», KA og Kirkerådet 2013, at Kirkerådet bekrefter at vedtaket gjelder alle kirkemedlemmer med nedsatt funksjonsevne.

Side 9: «Kirkemøtet gav i KM sak 9/12 sin tilslutning til uttalelsen. Selv om uttalelsen spesifikt nevner mennesker med utviklingshemning, er uttalelsen veiviser for hvordan Den norske kirke skal være inkluderende for alle, jf. Ordlyden i punkt 1»

Kirkens tilslutning til «The gift og being» - «Tilværelsens gave», EDAN (Ecumenical Disability Advocates Network) og Kirkenes Verdensråd, er også et tydelig signal om at det ikke finnes noen prinsipielle forskjeller her.

KABB mener at et nasjonalt, landsdekkende, demokratisk kirkesamfunn som vedtar dette på et kirkemøte, må vise - gjennom sin forvaltning og prioriteringer av ressurser, i valg av satsningsområder og i et visjonsdokument – en konkret, synlig utøvende praksis som kommer personer med nedsatt funksjonsevne imøte. Det holder ikke bare med ord, handling og konkret tiltak skaper troverdighet.

Vi kan, som interesseorganisasjon for syns- og lesehemmede, ikke si at Den norske kirke har fulgt opp sitt vedtak godt nok. På en rekke områder er det dessverre store mangler.

Universell utforming som satsningsområde

I forslaget er «Tilgjengelighet» med vekt på universell utforming av digitale tjenester og kirkebygg, et mulig satsningsområde. Høringsinstansene står fritt til å velge om de vil prioritere dette eller ikke.

Det er vel og bra at Den norske kirke vil rydde opp og få ting på plass, men at dette skal være et satsningsområde som man kan velge bort, blir helt feil.

Den norske kirke er underlagt det samme regelverket som alle andre. Alle offentlige nettløsninger skal fra nyttår 2021 være universelt utformet. Regelverket ble innført allerede i 2013. Man må gjerne satse, men dette er et område som løper uavhengig av alle overordnede mål og strategier.

Det samme gjelder bygg. Par 12-1 i bygningsloven slår fast at alle byggverk for publikum skal være universelt utformet. Med svært få unntak.

Likestillings og diskrimineringsombudet har behandlet saker inn mot diskriminerings- og tilgjengelighetsloven knyttet til manglende tilgjengelighet for funksjonshemmede i kirkerom.

I den nye trossamfunnsloven er det også en kobling inn mot diskriminerings- og tilgjengelighetsloven. Kirkesamfunn som ikke legger til rette for at personer med nedsatt funksjonsevne får mulighet til å trosutøve kan sanksjoneres med at staten tar bort offentlig støtte. Og slik vi forstår dette gjelder det ikke bare fysisk tilrettelegging av lokaler, men også tilbud, materiell og aktiviteter.

KABB vurderer å prøve saker knyttet til universell utforming ved trosutøvelse i Den norske inn mot likestillings- og diskrimineringsombudet.

Disse sakene kan handle om:

- Manglende tilgang på informasjon fra Den norske kirke
- Utestengelse fra deltakelse i kirkevalg
- Manglende tilrettelegging av trosopplæringsmateriell

- Manglende tilgang til materiell brukt ved deltakelse i gudstjenester – salmebok, bibler, gudstjenesteprogram
- Manglende universell utforming for synshemmede i kirkebygg

Særlig ansvar for marginale grupper som funksjonshemmede

Den norske kirke har gjennom sitt menneskesyn et særlig ansvar for mennesker med nedsatt funksjonsevne og marginale grupper som ramler utenfor. Dette er det også tydelige føringer om i kirkemøtevedtaket i 2012.

Kirkemøtet 2012 vedtok at norske myndigheter må:

- sørge for at familier som har barn med spesielle behov for den hjelp og støtte de trenger
- ratifisere FN-konvensjonen om rettigheter til mennesker med nedsatt funksjonsevne
- sørge for at den enkeltes rett til fri tros- og livsytelsesutøvelse blir ivaretatt i helse- og omsorgstjenestene
- hindre at prenatal diagnostikk bidrar til å sortere vekk funksjonshemmede barn fra samfunnet.

Videre vedtok kirkemøtet at Den norske kirke skal:

- sørge for at alle mennesker har samme mulighet til å delta og høre til i den lokale kirkes fellesskap som likeverdige medlemmer, uavhengig av funksjonsevne og livssituasjon

Dette skulle gjøres med en omfattende satsning på å:

- utvikle kunnskap og kompetanse på alle nivå i kirken.
- Styrke kunnskap om funksjonshemmede i grunn- videre og etterutdanningen til kirkelig tjeneste.
- Få på plass ressurspersoner i alle bispedømmer
- Etablere en permanent ordning på nasjonalt nivå for å ivareta det faglige ansvaret for inkludering
- Ansette flere diakoner
- Inspirere menigheter til holdningsskapende og inkluderende arbeid.

KABB mener praksis viser at Den norske kirke har langt å gå når det gjelder å komme personer med nedsatt funksjonsevne i møte på en likeverdig og inkluderende måte.

Vi kjenner til at det tilsatt en noen inkluderingsprester og rådgivere på bispedømmeplan for å jobbe primært med mennesker med utviklingshemming.

Men vi ser ikke tydelige nok spor etter kirkemøtevedtaket om:

- en kunnskaps- og kompetansereform om funksjonsnedsettelse på nasjonalt-, bispedømme- eller menighetsnivå.
- Ressurspersoner i alle bispedømmer
- En permanent ordning i Kirkerådet som ivaretar det faglige ansvaret for inkludering osv.

Vi erfarer vi at Den norske kirke ikke alltid gir familier med barn med spesielle behov hjelp og støtte, men at de kan oppleve det motsatte.

Vi våger å påstå at kirken bryter med FN-konvensjonen om rettigheter for mennesker med nedsatt funksjonsevne når synshemmede opplever å bli ekskludert fordi de ikke får tilgang på informasjon, tilrettelagt innhold eller bistand.

Vi får dessverre tilbakemeldinger kirkemedlemmer at de ikke har samme mulighet til å delta og å høre til i den lokale kirkes fellesskap som likeverdige medlemmer, uavhengig av funksjonsevne og livssituasjon.

I dag er KABB både interesseorganisasjon, kompetanse- og kunnskapsmiljø om funksjonsnedsettelse knyttet til synstap og lesevansker. Vi ønsker å være og å utvikle oss videre som et ressurscenter med bred kunnskap om å leve med funksjonsnedsettelse generelt og kontakt inn mot døvblinde og synshemmede med flere funksjonsnedsettelse.

I tillegg er KABB en ressurs for personer med dysleksi og lesevansker, da de kan benytte seg av de samme lydtilbudene som synshemmede.

KABB mottar cirka 3,5 prosent av årsbudsjett på 11 millioner kroner i driftsstøtte fra Den norske kirke i dag. I tillegg kan vi søke prosjektmidler Med dette skal vi betjene 180 – 200.000 funksjonshemmede kirkemedlemmer med ulike synstap.

KABB må i dag samle inne penger fra privatpersoner for å finansiere lovpålagt tilrettelegging av:

- bibler og salmebøker til bruk i kirkelige handlinger
- materiell og rådgivning til trosopplæring
- menighetsblader fra norske menigheter
- og utvikling av kunnskap og kompetanse som kirken mangler i inkluderingsarbeidet sitt

Noen må ha mer for å få like mye

KABB mener Den norske kirke må gi mennesker med nedsatt funksjonsevne et skikkelig løft, både for å innfri det man selv har vedtatt og fordi denne gruppen ikke kan falle utenfor kirkens fellesskap.

At alle skal kunne være med å delta på lik linje rører ved vår grunnleggende forståelse hva det vil si å være kirke. Derfor er det ekstra grunn til å få fart på prosesser og arbeid som setter kirken stand til å være åpen for alle.

KABB ønsker å være en medspiller og en ressurs i arbeidet med å legge til rette for inkluderende kirkeliv – det ligger i vårt oppdrag. Vi stiller vår kunnskap og våre ressurser til rådighet for Den norske kirke.

Utfordringene for synshemmede er i stor grad sammenfallende som for andre funksjonshemmede, med noen nyanseforskjeller.

I møte med kirkemedlemmer med nedsatt funksjonsevne er det fire nøkkelområder som må løses:

- Styret tilgjengelighet på tilrettelagt informasjon og materiell
- Tilrettelegge bygningsmasse og aktiviteter
- Kunnskap og holdninger hos ansatte og menighet om mennesker med nedsatt funksjonsevne
- Behov for og mulighet til bistand og assistanse

KABB ønsker å være en medspiller som bidrar til at vi løser flere utfordringer synshemmede og andre funksjonshemmede står sammen som medlemmer i kirken.

Vi vil bidra aktivt med vår kunnskap og kompetanse.

KABB er en støttespiller for Den norske kirke i dag og jobber offensivt med nye tiltak:

- I vår lanserer vi et e-læringskurs om mennesker med nedsatt funksjonsevne for ansatte i Den norske kirke. Dette er utviklet med midler fra Den norske kirke.
- KABB har kartlagt trosopplæringsressursene
- Vi lanserer en tilrettelagt utgave av den nye «Kirkeboka mi» med midler fra Den norske kirke.
- Vi tror vi kan jobbe sammen med Den norske kirke for å finne veier til bedre tilrettelegging og finansiering av ulike tiltak ved å søke og peke på disse behovene inn mot myndighetene.
- Vi har jobbet ved siden av og sammen med Den norske kirke helt tilbake til startet i 1933 og har løst en rekke løpende utfordringer.

Vi mener det bør lages en revisjon og en grundig saksbehandling av funksjonshemmedes rettigheter på Kirkemøtet. Tiden er moden for at kirken selv tar FN-konvensjonene inn i varmen, setter handling bak de mange ordene og vedtar en egen strategi og uttalelse om at alle kirkemedlemmer med nedsatt funksjonsevne har rettigheter til tilrettelegging og bistand i forbindelse med sin trosutøvelse.

Øyvind Woie, Askim 8. februar 2021